F. F. ŠAMBERK:
NEHRAJ
mi
TADY
KOMEDII

F. F. ŠAMBERK

(1838-1904)

V letošním roce si mezi kulturními výročími připomínáme i 140 let od narození vynikajícího českého herce období pozdního romantismu a zároveň i dramatika druhé poloviny 19. století Františka Ferdinanda Šamberka.

Jeho vlastní jméno – František Xaver Schamberger – znal málokdo, ale on sám byl populárním zjevem pražského uměleckého světa i salónů. Jako herec byl oblíbený především mezi arénním obecenstvem, v pražských letních scénách Prozatímního divadla. Ačkoliv byl původně úspěšným romantickým hrdinou a milovníkem, dával v arénách přednost povýšenému postoji karikaturisty a s chutí s ním hrával postavy maloměšťáků a aristokratů. Jeho překypující osobitý humor přetvářel každou roli „k obrazu svému", aniž by upadal do jednotvárnosti. Vycházely mu ostré kresby omezenců hrajících si na lvy salónů, na bonvivány a světáky, skicy degenerovaných aristokratů, řemeslníků zapírajících svou živnost a vůbec lidí žijících v přetvářce. Herec zde bohatě využíval svého smyslu pro perzifláž, parodii a grotesku. Tehdejší arénní komik musel být po vzoru svých komediantských předků nejen dobrým hercem, který neměl potíže s přechody z tragiky do komiky, ale i zpěvákem, kupletistou, tanečníkem, akrobatem, žonglérem a do jisté míry rovněž autorem a překladatelem.

„Arénní herci ovládali také umění slovní improvizace, znásobované zpravidla improvizací pohybovou, gestickou a mimickou... Pravým mistrem improvizační pohotovosti byl Šamberk... Den co den rozjařoval obecenstvo novými časovými vtipy, přidával anekdoty, dovedl rozehrát i nejrafinovanější slovní hříčky. Kolovalo o něm mnoho anekdot... Šamberk neimprovizoval jen proto, že téměř nikdy přesně neuměl roli. Byl komikem–autorem, který na jevišti dotvářel text podle potřeb chvíle. Obecenstvo nechodilo do divadla jen proto, aby vidělo novou hru nebo poznalo Šamberka v nové roli, ale proto, aby slyšelo, co aktuálního řekne tento oblíbený herec ke dni. V tomto smyslu byli v intelektuálnější rovině Šamberkovými následovníky Jiří Voskovec a Jan Werich." (Dějiny českého divadla III, s. 135.)

Pro arénní scény se Šamberk od druhé poloviny šedesátých let uplatňoval také jako autor. Byly to nejprve frašky, které pohotově reagovaly na společenské a politické události doby (Boucharón, Šestý červenec, Sedmašedesátníci), později hry z pražských předměstí, zachycující spíš dobovou atmosféru (Svatojanská pouť, Potrhlý švec, Rodinná vojna, Podskalák). Třebaže v nich byl patrný vliv J. K. Tyla, pro svou časovost a improvizační kusost brzy ztratily svůj význam.

Do kmenového repertoáru českých divadel se však trvale zařadily Šamberkovy veselohry, v nichž autorův kritický postoj měl hlubší kořeny: Blázinec v prvním poschodí, Jedenácté přikázání a Palackého třída č. 27. Šamberk v nich spojil klišé vídeňské frašky, přivedené záměrně ad absurdum, s kombinančními a situačními zákony francouzské konverzační komedie a zabydlel je přitom postavami veskrze českými.

K nově vznikajícím typům v české dramatice té

doby připojil i Šamberk další nové postavy, především příslušníky české inteligence – lékaře, úředníky a advokáty. A přestože v kresbě tradičních sluhovských a mileneckých párů zůstal závislý na frašce, obohatil naši dramatickou literaturu i v této oblasti o dva lidové typy, které vešly – každý jiným způsobem – do historie českého divadla. Vedle postavy Bartoloměje Pecky ze hry Jedenácté přikázání je to sluha Josef z aktovky Blázinec v prvním poschodí, kterou dnes večer uvidíte v úpravě a pod jiným názvem. Šamberkův Josef není už tylovskou dobrosrdečnou, prostomyslnou a vždy přímočaře jednající postavičkou, ale mazaným chytrákem, který hraje se životem a svými nepřáteli komedii. Je to malý český člověk, jemuž přirozená lidová bystrost a inteligence poroučí dělat ze sebe před svými představenými „blba". Sluhu Josefa je možno označit za první vyhraněně švejkovskou figuru v českém dramatu.

Šamberkova komedie o lidech, kteří jsou směšní svou úpornou a bláznivou snahou zařadit se do „lepší společnosti", komickým úsilím o společenský styl, jenž se právě „nosí", byla vždy a je i dodnes dobře mířenou střelou do terče, jaký představuje maloměšťáctví. Jistě není těžké si vzpomenout, čím vším se řada našich současníků snaží demonstrovat svou vysokou životní a kulturní úroveň v době, kdy sluha v livreji už není v módě. Ale snahám nahrazovat znalosti a mravní hodnoty okázalým přepychem se moudrý člověk smál už dávno před Šamberkem. A právě on měl skutečný „formát".

Na obou snímcích A. Borovec

Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 22, Hollarova 14, Ostrava 1.
Veškerá práva k provozování tohoto díla zastupuje DILIA Praha. – Cena 2 Kčs.

3 OTÁZKY PRO ARNOŠTA BOROVCE

MÁŠ RÁD KOMICKÉ ROLE?

Necítím se být komikem, mám rád charakterní, zemité role, ale před časem jsem hrál s úspěchem postavu doktora Bartola v Lazebníku sevillském a od té doby se s komickou úlohou občas s chutí poperu. Sluha Josef je pro mě úkol rozhodně zajímavý: člověk, který je životem zkušený i zkrušený, ale přesto ho umí plně prožívat, brát ho s úsměvem a láskou, přičemž smích je mu i obranným štítem i útočným kopím.

MÁŠ RÁD ŠVEJKA?

Mám. Švejkův přístup k životu a celý jeho osud mě zaujal hned při prvním čtení Haškovy knihy. Zajímají mě i různé scénické a filmové verze, pokud v nich jde opravdu o člověčinu a ne o pouhou legraci. A to, jak Švejk svým intelektem, prostým „selským" rozumem usvědčuje mnohé ve svém okolí z tuposti a omezenosti, mě fascinuje vždycky. Chtěl bych, aby i můj Josef měl tento dar, protože tady má se Švejkem leccos společného.

A CO NEMÁŠ RÁD?

Na divadle, když se dělá komika pro komiku, když komika nevychází z vnitřní potřeby a situace a když hlediště zůstává chladné. To nesnáším ani jako herec, ani jako divák. A zrovna tak v životě nemám rád, když se problémy nedokáží brát s úsměvem a s chutí je řešit. Já se totiž rád směji.

34. SEZÓNA
PROGRAM DIVADLA PETRA BEZRUČE V OSTRAVĚ
UMĚLECKÝ ŘEDITEL LADISLAV KNIŽÁTKO
Program připravil dramaturg VÁCLAV ČERVENKA - výtvarná spolupráce ALEXANDR BABRAJ - fotografie VLADIMÍR DVOŘÁK.

DIVADLO PETRA BEZRUČE V OSTRAVĚ
nositel vyznamenání Za zásluhy o výstavbu

FRANTIŠEK FERDINAND ŠAMBERK

NEHRAJ MI TADY KOMEDII

Upravili Karel Šašek a Valdemar Sent

Režie	VÁCLAV ČERVENKA j. h.
Výprava	ALEXANDER BABRAJ j. h.
Pohybová spolupráce	LEA JANEČKOVÁ j. h.
Hudební spolupráce	JAN TOMŠÍČEK
Filmová spolupráce	BOHUMÍR KUCHAŘ j. h.
Klavírní doprovod:	ALICE KNIŽÁTKOVÁ j. h.
Představení řídí	LUDMILA NAAROVÁ
Text sleduje	MARTA VESELÁ

Osoby a obsazení:

Jaroslav, mladý lékař
JAN ODL

Klára, jeho žena
MICHAELA ČERNÁ

Katy, kuchařka
LUDMILA BEDNÁŘOVÁ

Josef, sluha
ARNOŠT BOROVEC

Artur
JAROSLAV TĚŠITEL

PREMIÉRA 22. ZÁŘÍ 1978 V 19 HODIN

SEZÓNA 1978–1979